

higher military educational institutions. There are a number of studies of Russian and Ukrainian scientists on the use of web-quest in independent work of students in distance education, in the context of improving the quality of training social competence in philological universities. In total there are more than 30 forms of training sessions through which technology is implemented web-quest.

Information technology, web-quest, web projects, the educational process.

УДК 378.147

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ З АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ СИТУАЦІЙ

***Я.М. Рудик, кандидат педагогічних наук, доцент,
В.В. Бобер, викладач першої категорії***

Стаття містить обґрунтування умов реалізації методики проведення практичного заняття з аналізу виробничих ситуацій у вищому навчальному закладі I-II рівнів акредитації. У висновках до статті сформульовані психолого-педагогічні умови, які мають бути забезпечені на практичних заняттях для ефективного використання методики.

Методика навчання, практичне заняття, аналіз виробничих ситуацій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Уміння та навички майбутньої професійної діяльності можуть успішно набуватися студентами на заняттях з аналізу виробничих ситуацій. При цьому передбачається виконання декількох основних завдань: застосування ситуаційних завдань, як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; залучення до продуктивної навчальної роботи всього студентського загалу; встановлення безперервного контролю за процесом засвоєння навчального матеріалу [3].

Стосовно наголошених завдань важливим є й те, що метод аналізу виробничих ситуацій сприяє успішному формуванню у студентів комплексу позитивних особистісних якостей:

- уміння встановлювати особистісні контакти;
- уміння обмінюватись інформацією і формувати необхідні точки зору;
- здатність швидко адаптуватись у групі, яка працює над розв'язанням спільного завдання;
- готовність взяти на себе відповідальність за діяльність групи;
- уміння правильно розподіляти і організовувати роботу;

- знання рівня своєї компетентності, вміння аналізувати й оцінювати свої дії;
- здатність висувати і формулювати ідеї, пропозиції;
- готовність до ризику, прийняття нестандартних рішень;
- здібність ясно і впевнено виголошувати думки, бути небагатослівним та зрозумілим;
- вміння цінити і продуктивно використовувати робочий час.

Відзначимо, що важливою перевагою цього методу продуктивного навчання є його вплив на розвиток у студентів потреби до навчання і вдосконалення.

Мета статті – висвітлити особливості використання методики проведення практичного заняття з аналізу виробничих ситуацій в умовах ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу. Переваги методу продуктивного навчання ґрунтуються, насамперед, на поєднанні простоти організації заняття з ефективністю результатів [1].

При використанні вказаного методу навчальна група поділяється на ланки, які змагаються між собою. Кожній ланці видається своє завдання.

Можливі випадки, коли всі ланки аналізують одну й ту саму ситуацію, виробляючи власний варіант розв'язання. В ході їх обговорення можлива організація попереднього рецензування, публічний захист рішень та інші способи спонукання та підтримки активності студентів.

Які ж функції викладача в організації заняття з аналізу ситуацій? У період підготовки методики проведення заняття викладач формує ситуаційні завдання, шукає сюжети в рамках обраної теми, класифікує ситуації за рівнем складності.

Педагогічна практика доводить, що в основі кожного завдання повинна мати місце проблемна ситуація. Створення проблемних ситуацій - системотворче ядро методів продуктивного навчання.

Розглянемо узагальнену схему розумової діяльності студента щодо розв'язання ситуації в складі групи (рис.1).

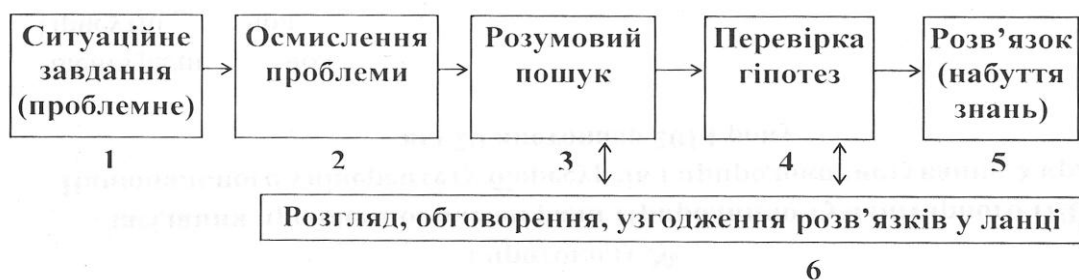

Рис. 1. Узагальнена схема розумової діяльності студента на занятті з аналізу виробничих ситуацій

Подана схема відрізняється від традиційної схеми проблемного мислення блоком 6.

Це орієнтує викладача на створення таких ситуаційних завдань, які розраховані на активний інтелектуальний розвиток студентів. При

розв'язанні ситуації ланкою незнання одного доповнюється знаннями іншого, в результаті чого забезпечується продуктивна розумова дільність навіть тих, хто в ситуації сам на сам з проблемою виявився б пасивним. Колективна творча діяльність порушує догматизм нашого мислення, породжує ініціативу, зліт фантазії [4].

Практика свідчить, що спільне розв'язання завдань стимулює організованість, ініціативу, продуктивність і, водночас, виявляє та усуває причини збоїв у ділових контактах, що випадає з-під уваги педагога при традиційному навчанні. Неминуче виникають проблеми, пов'язані з міжособистісними взаєминами, пріоритетом у розв'язанні, захистом своєї думки, формою викладу матеріалу. Разом з тим, продумане педагогічне керівництво дає змогу цілеспрямовано формувати важливе виробниче вміння – підпорядковувати свої емоції інтересам колективної діяльності.

В.І. Рибальський до числа ознак методу аналізу ситуацій відносить: а) наявність складної задачі або проблеми, яка повідомляється студентам викладачем; б) формулювання викладачем питань з проблеми, що розглядається; в) розробка групами, які змагаються, варіантів розв'язання проблеми; г) обговорення розроблених варіантів з можливостями попереднього рецензування, публічний захист їх тощо; д) підбиття підсумків і оцінка результатів [4]. Аналізуючи підходи дослідника до виокремлення ознак цього методу можна зробити висновок, що в цілому вони характеризують послідовність проведення заняття.

Крім того, на таких заняттях треба враховувати, що: за змістом ситуації повинні бути проблемними; для розширення навчального змісту теми, яка розглядається на занятті, кожна ланка розв'язує свою ситуацію; прийняття оптимального рішення кожної ситуації відбувається в умовах дискусії.

Таким чином, викладач розробив з даної теми (розділу) певну кількість ситуацій, різних за складністю рішення. Тому їх доцільно згрупувати в пакети: наприклад, за правильне розв'язання ситуацій першого пакету граюча ланка може отримати 20 балів, другого пакету – 15 балів, третього – 10 балів. Наведемо приблизну послідовність організації заняття з аналізу ситуацій.

Перший етап: інструктаж, формування граючих ланок, вибори ланкових, видавання завдань (час 8-10 хвилин).

Другий етап: розв'язання ситуацій граючими ланками, оформлення письмових відповідей. При цьому можливі кілька варіантів організації роботи студентів (час – 30-35 хв.):

I варіант. У процесі підготовчої роботи перед розв'язанням ситуаційної задачі студент ліквідує прогалини у знаннях шляхом попереднього вивчення "досьє" ситуації, підготовленого викладачем. Воно містить у собі допоміжні дані, факти, статті та інші матеріали. Після цього студент приступає до роботи над завданням.

II варіант. Аналіз та розв'язання ситуаційної задачі проводиться без попередньої підготовки, але всі потрібні дані для цього студент може знайти тут же, в аудиторії, у спеціально підібраній викладачем літературі.

III варіант. Аналіз та розв'язання ситуаційної задачі проводиться без попередньої підготовки, під час роботи студенти можуть одержати кваліфіковану консультацію викладача.

IV варіант. Аналіз та розв'язання ситуаційної задачі проводиться без попередньої підготовки, але під час роботи студенти повинні визначити, яких знань їм не вистачає, з яких джерел вони можуть їх отримати [2].

Третій етап: взаємне рецензування ланками рішень ситуації (час – 15-20 хв.).

Четвертий етап: проведення дискусій, аналіз рішень арбітром, підведення підсумків заняття (час – 20-25 хв.) [3].

Треба зазначити, що наведена послідовність заняття з аналізу ситуацій є лише орієнтовною. Наприклад, деякі педагоги дискусію проводять не в кінці заняття, а після повідомлення рішень кожною ланкою. Інші до арбітражу залучають студентів і доручають їм оцінювати рішення, виявляти переможців та ін., а самі займаються лише організацією гри. В.Я. Платов, В.І. Матірко, В.В. Поляков, І.М. Стариков пропонують на занятті аналізувати одну ситуацію всіма граючими ланками і в результаті знаходити оптимальне рішення. Дотримання лише такого підходу збіднює як зміст, так і сферу застосування цього ефективного методу навчання.

Педагогічна практика свідчить, що такі заняття можна проводити досить ефективно, якщо кожна ланка розв'язує свою ситуацію, але рішення обговорюються усіма учасниками гри.

Основна мета заняття з аналізу виробничих ситуацій – закріпити, поглибити знання, сформувати інтелектуальні навички застосування знань на практиці, уміння вирішувати виробничі ситуації, стійкі пізнавальні потреби та мотиви навчання. Слід привернути увагу що, при імітації виробничих відносин мета дидактична і мета виховна тісно пов'язані: інтенсивніше проходить процес формування професійних інтересів студентів, гуртується колектив, учасники набувають досвіду моральних стосунків.

У кожній ланці студенти обирають ланкового, який організовує всю її роботу. Проводить заняття викладач (арбітр) – найбільш відповідальний учасник ігрового заняття. Вся його робота з проведення заняття може бути розділена на три стадії: підготовча – методичний підбір завдань, вивчення студентської групи, ознайомлення викладачів, майстрів виробничого навчання з методикою проведення гри, підготовка методичних посібників (плакати, таблиці, схеми тощо), ознайомлення студентської групи з тематикою ігрового заняття та ін.; основна – безпосереднє проведення заняття – від інструктажу до підведення підсумків; заключна – педагогічний аналіз позитивних і негативних здобутків, "відшліфовування" інструментарію ігрового заняття, внесення коректив у методику його проведення.

Ланки-виконавці (5-6 ланок). Мета їх діяльності - дати відповіді на запропоновані завдання. Порядок використання методичних матеріалів граючими ланками встановлюється арбітром.

Кожна ланка на одній із стадій виступає в ролі рецензента. Рецензенти перевіряють правильність прийнятих ланками-виконавцями рішень, пропонують свої рішення, оформляють рецензії.

Двогодинне заняття з вирішення проблемних ситуацій складається з трьох послідовних етапів. В свою чергу, кожний етап проходить у дві стадії. Графік процесу ігрового заняття наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Графік процесу заняття з вирішення виробничих ситуацій

Етапи, час	Перелік стадій	Навчальні години					
		I год			II год		
		Стадії, їх тривалість			Стадії, їх тривалість		
		1	2	3	4	5	6
Перший 10 хв.	1. Інструктаж 2. Розподіл групи на ланки, вибір ланкових, видавання бланків	5	5				
Другий 50 хв.	3. Рішення завдань, оформлення письмових відповідей 4. Взаємне рецензування			35			
Третій 30 хв.	5. Подання матеріалів арбітру, обговорення рішень, висновок арбітра, виявлення переможців 6. Аналіз рішень, підведення підсумків заняття				15	20	10

Перший етап. Стадія 1, 2 (інструктаж, розподіл груп на ланки, вибір ланкових, видача бланків). Викладач роз'яснює учасникам суть заняття, його мету. Згідно з організаційною структурою формуються ігрові ланки (команди) і обираються ланкові. Арбітр роз'яснює студентам їх функції, часовий режим, інформує про теми.

Особлива увага звертається на систему стимулювання. На цьому етапі ланкові (капітани) "витають" із запропонованих арбітром пакетів по одній картці, в якій описана ситуаційна задача чи завдання, що попередньо оцінена викладачем в балах. При цьому завдання необхідно підібрати таким чином, щоб вихідні дані у команд (ланок) були однакові (має бути потенційна можливість всім набрати однакову кількість балів).

У викладача оформлено 10-12 пакетів карток. У пакеті однакові ситуаційні задачі, об'єднані однією темою. Варіант, що розглядається нами, дає змогу, наприклад, кожній ланці набрати максимум 70 балів. Це без додаткових, преміальних балів.

Далі ланкам видаються форми рецензій, заздалегідь розроблені викладачем. Арбітр роз'яснює порядок рецензування і "матеріальну відповідальність" за можливі помилки. Після цього всі ланки приступають до рішення ситуаційних задач. Оперативний час етапу – 10 хв.

Другий етап. Стадія 3, 4 (рішення ситуаційних задач, оформлення

відповідей, взаємне рецензування).

Всі п'ять завдань, що видаються кожній ланці, розглядаються і обговорюються членами ланки. Після взаємного погодження варіант рішення оформляється письмово. Записи повинні бути аргументованими, доказовими, лаконічними, грамотними. Викладач у цей час уважно стежить за процесом прийняття рішень. Важливо при цьому звернути увагу на особисте ставлення студентів до тієї чи іншої ситуації, їх позицію.

Викладач може давати ланкам і "платні" консультації (за підказку вони втрачають частину своїх балів). Ця стадія продовжується 35 хвилин. Після цього письмові звіти передаються на рецензію. На рецензування відводиться 15 хвилин. Порядок рецензування подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Порядок взаємного рецензування письмових звітів граючих ланок

Ланки-виконавці	Ланки-рецензенти
№1	№2
№2	№3
№3	№4
№4	№5
№5	№1

Третій етап. Стадія 5, 6 (подання матеріалів арбітру, обговорення рішень, заключення арбітра, виявлення переможців, аналіз рішень, підведення підсумків заняття). Ознайомившись із результатами рецензування, деякі команди можуть бути незадоволені. Суперечливі питання розглядає арбітр, виносячи їх на широку аудиторію для дискусійного обговорення. За суттєві, доказові виправлення студенти можуть отримати додаткові преміальні бали для своєї ланки. Важливо, щоб у дискусії прийняло участь якомога більше студентів. Після обговорення викладач звертає увагу студентів на помилки, неточності, які були типовими. Рекомендує методичні матеріали для ліквідації прогалин у знаннях. На цьому етапі важливо взяти думки самих студентів, щодо організації та проведення заняття з вирішення виробничих ситуацій. Оперативний час етапу – 30 хв.

Система стимулювання. На занятті, де імітуються реальні виробничі ситуації, повинна діяти потужна система стимулювання. Аналіз підходів вчених до вирішення цього питання засвідчує, що система стимулювання має реалізувати три основні функції: спонукати кожного з учасників заняття діяти так, як в житті; підпорядковувати, в разі необхідності, свої інтереси інтересам ланки; дати об'єктивну оцінку особистого внеску кожного учасника в загальний здобуток ланки. Це дуже важливо, бо майстерність викладача в об'єктивній оцінці кожного повинна бути такою, щоб в аудиторії весь час був присутній дух справедливості. В цьому випадку по закінченні заняття всім буде зрозуміло, хто з учасників зробив більший внесок, використав більше знань, енергії, ініціативи тощо [3].

У розробленій системі стимулювання для кожного структурного елемента наводяться критерії оцінювання і, відповідно їм, норми премій та штрафів.

У таблиці 3 передбачено, що граючим ланкам видається по три задачі вартістю 10 балів та дві задачі вартістю 20 балів.

Якщо в процесі дискусії учасник якоїсь ланки вніс значну поправку до відповіді або запропонував більш оптимальний шлях вирішення проблеми, то його ланка може отримати додаткову премію від 5 до 10 балів. Для оцінки вкладу кожного учасника в надбання граючої ланки можна використати коефіцієнт трудової участі, який визначається колегіально.

Таблиця 3

Оцінювання досягнень учасників заняття при вирішенні виробничих ситуацій

Характеристика відповіді	Кількість преміальних (штрафних) балів за результатами вирішення ситуаційних задач				
	1	2	3	4	5
1. Правильне, найбільш оптимальне рішення ситуаційної задачі	10	10	10	20	20
2. В рішенні є деякі неточності, що не призводять до помилки в результаті	-2	-2	-2	-2	-2
3. Неправильне рішення	-8	-8	-8	-15	-15
4. Рішення відсутнє	-10	-10	-10	-20	-20
5. В рецензії ланка правильне рішення визнала неправильним	-8	-8	-8	-15	-15
6. В рецензії ланка неправильне рішення визнала правильним	-10	-10	-10	-20	-20
7. Якість оформлення відповіді, рецензії	задовільна - "+2" незадовільна - "-2"				

Експериментальні дослідження показали, що на заняттях з аналізу виробничих ситуацій найбільш ефективно формуються продуктивні пізнавальні потреби студентів за умови, якщо викладач вміє майстерно проводити дискусію, володіє комунікативними здібностями та навичками педагогічного спілкування.

Розглядаючи виробничо-технологічні ситуації, студенти збагачуються досвідом практичної діяльності, вчать ухилятися від помилкових рішень, прогнозувати і планувати свою діяльність.

При проведенні занять у двох групах (одна – контрольна, друга – експериментальна) слід відмітити, що у експериментальній групі відсоток якості знань склав – 72%, а у контрольній групі, де ми проводили заняття без використання виробничих ситуацій, відсоток якості склав – 48%.

Висновки. Аналіз виробничих ситуацій забезпечує ефективне

формування продуктивної активності студентів, якщо на цих заняттях забезпечуються такі психолого-педагогічні умови: відбувається "перенесення" знань та вмінь студентів, закріплюються здобуті знання та вивчається новий навчальний матеріал; забезпечуються міжпредметні зв'язки; у процесі навчання використовуються передові досягнення науки, техніки, технології; виробничі ситуації, що імітуються на занятті, характеризуються різнобічністю рішень (є проблемними); різноманітність форм і видів пізнавальної діяльності студентів на занятті; встановлені доброзичливі взаємини викладачів і студентів, сформовані товариські взаємини у студентських групах; в аудиторії створена спокійна, ділова атмосфера спілкування з позитивним емоційним забарвленням; відбувається об'єктивне визнання та оцінювання успіхів викладачем та колегами.

Список літератури

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе. Контекстный подход: Метод. пособие / А.А. Вербицкий – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Емельянов Ю. Н. Обучение паритетному диалогу / Ю.Н. Емельянов – Л.: ЛГУ, 1991. – 106 с.
3. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : Навчальний посібник. / П.Г. Лузан. – К. : Аграрна освіта, 2003. – 224 с.
4. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Петро Григорович Лузан : Нац. аграр. ун-т. – К., 2004. – 505 с.

Статья содержит обоснование условий реализации методики проведения практического занятия по анализу производственных ситуаций в высшем учебном заведении I-II уровней аккредитации. В выводах к статье сформулированы психолого-педагогические условия, которые должны быть обеспечены на практических занятиях для эффективного использования методики.

Методика обучения, практическое занятие, анализ производственных ситуаций.

The article provides a justification of the conditions of implementation techniques of practical lessons from the analysis of work situations in higher education I and II levels of accreditation. The conclusions are formulated to article psycho-pedagogical conditions that have to be provided on practical lessons for effective use of the methodology. Analysis of industrial situations provides efficient formation of productive activity of students, if these sessions are provided psycho- pedagogical conditions. Transferred knowledge and skills students are assigned the knowledge and study new teaching material; liaises between academic disciplines. In the process of learning used cutting-edge science, engineering, technology. Production situation that simulates the

lesson, is diverse solutions (are problematic). Established friendly relations of teachers and students. Established friendly relations in student groups. Create a calm, businesslike atmosphere communicating with positive emotional color. Occurs objective recognition and evaluation of progress and teacher colleagues.

Methods of teaching, practical training, analysis of work situations.

УДК 37.016:378.147

МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Н.А. Рудницька, старший викладач

Висвітлюються деякі прийоми самостійної роботи майбутніх фахівців-аграріїв з французькими фаховими інформаційними джерелами у вигляді робота над проектом "Професійне досє".

Визначені шляхи практичної реалізації завдань алгоритмізації самостійних дій студентів при опрацюванні іншомовної інформації, можливості контролю їх виконання, керівництві навчальною діяльністю, зокрема самостійною.

Презентуються переваги даного методичного прийому як способу формування у студентів та реалізації їх дослідницьких, практичних та творчих здібностей у майбутній професійній діяльності.

Самостійна робота студентів, фахова французька мова, метод проекту, професійна термінологія, освітні медіа-інформаційні джерела.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний молодий фахівець відчуває гостру необхідність бути компетентним і підготовленим до міжкультурного іншомовного спілкування в різних сферах життєдіяльності людини. Загальні компетенції (соціальна, політична, загальнокультурна, самоосвітня, інформаційна, допрофесійна) визначають стратегію існування людини в суспільстві, тактику дій особи в різних сферах діяльності, детермінують набуття нею нового професійного і соціального досвіду, навичок практичної діяльності, забезпечують фахівцю здатність самовизначитися в полікультурному середовищі [7, с. 195-203].

Професійна підготовка майбутнього фахівця – це цілеспрямована, динамічна, інноваційна за своїм характером система, яка націлена на формування як професійних, так і ціннісних орієнтирів майбутнього фахівця.

© Н.А. Рудницька, 2014